

Vabariigi Valitsuse määruse „Kõo valla, Kõpu valla, Suure-Jaani valla ja Võhma linna osas haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Vabariigi Valitsuse määruse „Kõo valla, Kõpu valla, Suure-Jaani valla ja Võhma linna osas haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ eelnõu (edaspidi *eelnõu*) eesmärgiks on Eesti haldusterritoriaalse korralduse muutmise uue haldusüksuse moodustamisel kohaliku omavalitsuse üksuste (edaspidi ka *omavalitsus*) volikogude algatusel. Eelnõu toetub omavalitsuste initsiatiivile algatada omaalgatuslikult omavalitsuste ühinemine moodustamaks tugevam, võimekam ja jätkusuutlikum omavalitsusüksus.

Eestis on hetkel 15 maakonda ning 213 omavalitsust, mis jagunevad 183 vallaks ja 30 linnaks. Eelnõuga muudetakse haldusterritoriaalset korraldust Viljandi maakonnas. Hetkel kuulub Viljandi maakonda kolm linna ja üheksa valda, pärast haldusterritoriaalse korralduse muutmist jääb maakonda kaks linna ja seitse valda. Omavalitsuste koguarv Eestis väheneb kolmeomavalitsuse võrra 210-le, kokku 181 valda ja 29 linna^{1,2}.

Ühinevad omavalitsused on³:

- 1) Kõo vald (pindala 149,5 km² ja rahvaarv 1045),
- 2) Kõpu vald (pindala 258,8 km² ja rahvaarv 623),
- 3) Suure-Jaani vald (pindala 742,8 km² ja rahvaarv 5306),
- 4) Võhma linn (pindala 1,9 km² ja rahvaarv 1332).

Eelnõuga rahuldatakse sisuliselt Kõo valla, Kõpu valla, Suure-Jaani valla ja Võhma linna esitatud taotlused haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks ning moodustatakse nimetatud valdade ühinemise teel uus haldusüksus nimega Põhja-Sakala vald (kogupindala 1153 km², rahvaarv 8306⁴).

¹ Arvestades vaid eelnõus esitatud ühinemist. Vabariigi Valitsuse 21.07.2016 määruste nr 82 ja 83, 22.12.2015 määruste nr 151-153, 29.12.2016 määruste nr 168-174, 06.01.2017 määruste nr 3-5 ja 12.01.2017 määruste nr 6-12 jõustumisel väheneb omavalitsuste koguarv Eestis 16 omavalitsuse võrra 156-le, kokku 133 valda ja 23 linna. Arvestades Vabariigi Valitsuse istungile esitatud Alutaguse valla, Antsla valla, Haanjamaa valla, Hiiumaa valla, Häädemeeste valla, Jõgeva valla, Järva valla, Kanepi valla, Kehtnakandi valla, Kiviõli valla, Lahemaa valla, Lääne-Nigula valla, Mulgi valla, Mustvee valla, Otepää valla, Peipsiääre valla, Põhjaranniku valla, Põhja-Sakala valla, Põlva valla, Räpina valla, Saarde valla, Vastseliina valla ja Viru-Nigula valla moodustamise eelnõusid väheneb omavalitsuste koguarv veel 34 omavalitsuse võrra 102-le, kokku 85 valda ja 17 linna.

² Kuna taotletud haldusterritoriaalse korralduse muudatus jõustub 15. oktoobri 2017 toimuva korraliste kohaliku omavalitsuse volikogu valimiste käigus koos teiste haldusreformi käigus läbiviidatavate ühinemistega, siis muutub omavalitsuste koguarv ning valdade ja linnade arv veelgi.

³ Elanike arv rahvastikuregistri andmetel 1. jaanuari 2017 seisuga.

⁴ Elanike arv rahvastikuregistri andmetel 1. jaanuari 2017 seisuga, ühinemise hetkeks võib-olla muutunud.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna nõunik Kaie Künigas (e-post kaie.kyngas@rahandusministeerium.ee; tel 611 3080), eelnõu ja seletuskirja koostamises osalesid ka regionaalarengu õigusnõunik Olivia Taluste (e-post olivia.taluste@rahandusministeerium.ee; tel 611 3092) ja regionaalhalduse osakonna nõunik Ave Viks (e-post ave.viks@rahandusministeerium.ee; tel 611 3079).

Eelnõu õiguslikku kvaliteeti kontrollis Rahandusministeeriumi õigusosakonna jurist Heili Jaamu (e-post heili.jaamu@fin.ee; tel 611 3645). Eelnõu on keeleliselt toimetanud Rahandusministeeriumi õigusosakonna keeletoimetaja Sirje Lilover (e-post sirje.lilover@fin.ee; tel 611 3638).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

Eelnõu on seotud Eesti Keskerakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ning Isamaa ja Res Publica Liidu valitsusliidu aluspõhimõtete 2016-2019. aasta 8. peatüki eesmärgiga „Kohalike omavalitsuste otsustusõiguse ja vastutuse suurendamiseks ühiskonnaelu juhtimisel ja korraldamisel viime ellu haldusreformi“.

Moodustatav omavalitsusüksus vastab haldusreformi seaduse §-s 3 sätestatud omavalitsusüksuse miinimumsuuruse kriteeriumile.

Eelnõuga muudetakse Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ kehtivat redaktsiooni, avaldamismärkega RT I, 29.08.2014, 16, Viljandi maakonda käsitlevas osas.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast paragrahvist, millega muudetakse haldusterritoriaalset korraldust, määratakse uuele haldusüksusele nimi ja piirid ning korraldatakse piiride kandmine riigi maakatastri kaardile. Eelnõuga muudetakse ka Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määrust nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ Viljandi maakonda puudutavas osas. Eelnõus sätestatakse haldusterritoriaalse korralduse muutmise jõustumise aeg.

Ülevaade ühinemismenetlusest ja läbirääkimistest

Suure-Jaani Vallavolikogu tegi Kolga-Jaani Vallavolikogule, Kõo Vallavolikogule, Kõpu Vallavolikogule ja Võhma Linnavolikogule ettepaneku algetada läbirääkimised haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks (Suure-Jaani Vallavolikogu 28. märtsi 2016 otsus nr 98). Kõo Vallavolikogu nõustus Kõo Vallavolikogu 31. mai 2016 otsusega nr 13, Kõpu Vallavolikogu nõustus Kõpu Vallavolikogu 23. mai 2016 otsusega nr 31 ja Võhma Linnavolikogu nõustus Võhma Linnavolikogu 8. juuni 2016 otsusega nr 37. Kolga-Jaani keeldus ettepanekust (19.05.2016 otsus nr 24).

Lähtudes läbirääkimiste ning menetlustoimingute tulemustest, võtsid Kõo Vallavolikogu, Kõpu Vallavolikogu, Suure-Jaani Vallavolikogu ja Võhma Linnavolikogu 22. detsembril 2016 vastu otsused haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks eesmärgil moodustada Kõo valla, Kõpu valla, Suure-Jaani valla ja Võhma linna ühinemisel uus haldusüksus Põhja-Sakala vald.

Kõo, Suure-Jaani ja Võhma on seni teinud tihedat koostööd Viljandimaa Omavalitsuste Liidus, seistes koos Põhja-Viljandimaa arengute eest. Omavalitsuste ühinemine loob eeldused, et ühinemisest tulenevat kõrgemat finants- ja haldussuutlikkust rakendatakse piirkonna ühtlaseks arendamiseks. Halduskorralduse muutmine aitab kaasa ühinenud omavalitsuse tasakaalustatud ja terviklikule arengule ning tagab ühtse juhtimise, mis on eelduseks kohaliku omavalitsuse jätkusuutlikule tegevusele ning majandusliku potentsiaali kasvule, sealhulgas võimekusele osaleda pikaajalises planeerimises ja ühisprojektides.

Omavalitsuste ühinemisega soovitakse moodustada jätkusuutlik ja tervikliku ruumistruktuuriga vald, mida iseloomustab hästi toimiv teenuskeskuste võrgustik, head transpordiühendused ja kõrge arengupotentsiaal ühtse piirkonnana. Piirkonna omavalitsustel on mitmed ühised väljakutsed - rahvastiku vähenemine ja vananemine ning sellest tulenevalt suurenev surve omavalitsuste eelarvetele, mitmekesiste ja kvaliteetsete kohalike avalike teenuste pakkumise madal võimekus ning ettevõtlus- ja turismipotentsiaali vähenemine rakendamine - kõiki neid püüab omavalitsuste ühinemine leevendada või lahendada.

Suurem eelarve võimaldab maandada paremini finantsriske ning koondada ressursse prioriteetsete tegevuste kiiremaks ja kvaliteetsemaks läbiviimiseks. Ühise territoriaalse planeerimisega tagatakse ratsionaalsem investeeringute kavandamine ja elluviimine ning sihipärasem ja otstarbekam ressursikasutus. Suuremas omavalitsuses on võimalik osutada ka selliseid teenuseid, mille sihtrühm eraldiseisvate valdadena/linnana on liiga väike ning viia ellu detsentraliseeritud juhtimist, st kohaliku kogukonna kaasamist juhtimisse ning koostöös kogukonnateenuste arendamist.

Ühinemise tulemusel väheneb piirkonnasisene rivaliteet, ühiselt on võimalik optimaalselt planeerida piirkonna sotsiaalmajanduslikku arengut (lasteaiad, koolid, huviharidus, sotsiaalasutused, vaba aja ja sportimisvõimalused) tagades nende teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi kõigis piirkondades. Ühinemine võimaldab kaotada omavalitsuste omavahelised arveldused.

Ühinemisläbirääkimiste käigust avalikkuse ja asjaosaliste teavitamiseks loodi Suure-Jaani vallavalitsuse kodulehe juurde läbirääkimiste infolehekülge aadressiga <http://www.suurejaani.ee/haldusreform>, kus avalikustati kogu läbirääkimistega seonduv dokumentatsioon ja teave. Oktoobris anti välja ühineva piirkonna ühinemist kajastav infoleht, millega avalikustati ühinemislepingu eelnõu ning anti täpsemat informatsiooni rahva arvamuse väljaselgitamise kohta. Lehed toimetati otsepostitusteenusena kõikidesse piirkonna postkastidesse ning veebiversioon oli ühinevate omavalitsuste veebilehtedel.

2016. aasta oktoobris-novembris toimusid piirkonna suuremates keskustes avalikud arutelud, kus tutvustati ühinemislepingu eelnõud ning koguti tagasisidet. Võhmas osales arutelul 21 inimest, Suure-Jaanis 6, Kõpus 40, Kõos 13, Olustveres 13, Vanaõuel 7, Tääksis 11, Sürgaveres 12 ja Vastemõisas 9 inimest.

Ühinemislepingu avalik väljapanek toimus 5.-21. oktoobrini ning ettepanekute esitamise tähtaega pikendati 31. oktoobrini. Leping avalikustati omavalitsuste kodulehtedel ja ühinemislehes. Ühinemislepingule esitati 83 kommentaari ja ettepanekut, millega arvestamine on kantud ühinemislepingu lisana toodud õiendisse.

Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 7 lõike 8 ja § 9 lõike 6 punkti 3 kohaselt viidi elanike arvamus väljaselgitamiseks Kõo ja Suure-Jaani vallas ning Võhma linnas ajavahemikul 13.-15. november 2016 ning Kõpu vallas ajavahemikul 3.-5. detsember 2016 läbi elanike küsitlus. Elanike arvamuse väljaselgitamise tulemused on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Elanike arvamuse väljaselgitamise tulemused

	Hääleõiguslike elanike arv	Vastanuid	Osaluse %	JAH	%	EI	%
Kõo vald	848	60	7,1	14	23,3	45	75,0
Kõpu vald	556	295	53,1	123	41,7	172	58,3
Suure-jaani vald	4515	41	0,9	23	56,1	18	43,9
Võhma linn	1164	80	6,9	50	62,5	30	37,5
Kokku	7083	476	6,7	210	44,1	265	55,7

Allikas: Kõo, Kõpu, Suure-Jaani valla ning Võhma linna volikogude otsused elanike küsitluste tulemuste kinnitamiseks.

Kõo Vallavolikogu esitas 29. detsembril, Kõpu Vallavolikogu esitas 30. detsembril, Suure-Jaani Vallavolikogu 28. detsembril ning Võhma Linnavolikogu esitas 28. detsembril Viljandi maavanemale taotluse haldusterritoriaalse korralduse muutmiseks koos Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 9 lõike 9 kohaste dokumentidega. Viljandi maavanem edastas 3. jaanuaril maavanemale esitatud ühinemisdokumentatsiooni Rahandusministeeriumile.

Rahandusministeerium on omavalitsusüksuste esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise taotlused koos lisadega läbi vaadanud ning toetab taotluses esitatud omavalitsuste haldusterritoriaalse korralduse ja sellega seotud piiride muutmist. Esitatud dokumendid on kooskõlas kehtivatest õigusaktidest tulenevate nõuetega.

Vabariigi Valitsuse nõustamiseks haldusreformi seaduse § 5 lõike 4 alusel moodustatud Lõuna-Eesti piirkondlik komisjon arutas esitatud haldusterritoriaalse korralduse muutmise seonduvat 9. jaanuari 2016 koosolekul. Komisjon toetab volikogude algatatud ühinemist, kuna taotletava ühinemise tulemusel tekib haldusreformi seaduse kriteeriume, eesmärgi ja territoriaalse terviklikkuse põhimõtet täitev ühtne omavalitsus, mis on positiivse mõjuga haldusreformi eesmärkide täitmisele.

Eelnõu § 1 lõikega 1 muudetakse haldusterritoriaalset korraldust selliselt, et Kõo valla, Kõpu valla, Suure-Jaani valla ja Võhma linna ühinemise teel moodustatakse uus kohalik omavalitsuse üksus – Põhja-Sakala vald.

Kõo Vallavolikogu, Kõpu Vallavolikogu, Suure-Jaani Vallavolikogu ja Võhma innavolikogu otsustasid 22. detsembril 2016 tehtud taotleda haldusterritoriaalse korralduse muudatust ning kinnitasid ühinemislepingu. Ühinemislepingus on sätestatud, et uus kohalik omavalitsus on avalik-õiguslik juriidiline isik nimega Põhja-Sakala vald, keskusega Suure-Jaani linnas. Võhma linnas hakkab asuma piirkondlik ja teenuskeskus. Kõos ja Kõpus hakkavas asuma

teenuskeskused, kus toimub elanike vastuvõtt ja teenindamine lähtuvalt vallaelanike vajadustest ning silmas pidades otstarbekust.

Ühinevate omavalitsuste ühinemisdokumendid koos ühinemislepinguga on kättesaadavad:

- 1) Kõo valla dokumendid: <http://delta.andmevara.ee/viljandi/dokument/833576>
- 2) Kõpu valla dokumendid: <http://delta.andmevara.ee/viljandi/dokument/834982>
- 3) Suure-Jaani valla dokumendid: <http://delta.andmevara.ee/viljandi/dokument/832845>
- 4) Võhma linna dokumendid: <http://delta.andmevara.ee/viljandi/dokument/833652>

Eelnõu § 1 lõikega 2 määratakse uue moodustuva haldusüksuse nimeks „Põhja-Sakala vald“.

Ühinemise algstaadiumis lepidi osapoolte vahel kokku, et tegemist on võrdsete omavalitsuste ühinemisega (mitte liitumisega) ja tekib täiesti uus omavalitsusüksus, millele ei kasutata ühinevate omavalitsusüksuste nimesid ja sümboolikat. Uuele omavalitsusüksusele nime valik oli keeruline, sest piirkonnal ei ole ajalooliselt ühtset siduvat nime. Vallanimede rakkerühm soovitas nime valikul lähtuda, et esimesena peetakse vallanimede valimisel silmas kihelkondade nimesid, mis on Eestis pikimat aega valitsenud piirkonnanimed. Teisel kohal on vallakeskuste nimed. Muinaskihelkondade nimesid ei peetud võimalikuks kasutada, sest Leole muinaskihelkonna aladesse jäävad põhiliselt praeguse Suure-Jaani valla alad; Kõo vald ja Võhma linn kuulusid koos Kolga-Jaani kihelkonna aladega hoopis muinaskihelkonda Nurmekund. Kõpu ja Kõo valla ning Võhma linna esindajate poolt ei peetud võimalikuks Suure-Jaani kui valla keskuse nime kasutada, sest Suure-Jaani kihelkonna territoorium on oluliselt väiksem praeguste ühinejate territooriumist – Kõpu kirikukihelkond eraldus Viljandi kihelkonnast 1910. aastal; Võhma ja Kõo alad jäävad Pilistvere kihelkonda. Kuna vallakeskus jääb Suure-Jaani ja sellega ei kao Suure-Jaani nimi, vaid jääb alles vallasisese linnana.

Läbirääkimiste käigus pidas ühinemise juhtrühm pikalt kõige sobivamaks nimeks vallale Põhja-Viljandimaa nime, kuid nimede rakkerühm andis arvamuse, et: „Põhja-Viljandimaa ei ole vallanimena eriti sobiv nimi. Kohanimenõukogu on ilmakaarega määratlemist näinud ühena võimalustest, kuid kindlasti tuleks enne arvestada muid, sobivamaid valikuid: ühinejatel on võimalik valida nii ajalooliste nimede kui iseloomulike loodusobjektide nimede hulgast. Nimi võib olla ka eksitav – Põhja-Viljandimaa on jäänud veel rohkem põhja poole. Juhtrühm otsustas, et vallale nime valimiseks viiakse volikogu liikmete hulgas läbi hääletus. Hääletusele pandi rakkerühma soovitatud looduslikust asukohast lähtuv Põhja-Sakala ja suurima omavalitsuse Suure-Jaani nimi. Lepiti kokku, et uue valla nimeks valitakse nimi, mille poolt hääletab rohkem volikogusid. Hääletuse tulemusel sai enim hääli Põhja-Sakala vald ja seega otsustasid volikogud valida uue omavalitsusüksuse nimeks Põhja-Sakala vald.

Kohanimenõukogu arutas 13. jaanuaril 2017 koosolekul Põhja-Sakala nime ja leidis, et ühinejate nimena oleks kohanimenõukogu eelistanud Suure-Jaani valda, kuid arvestades muuhulgas volikogude ettevalmistustööd ja nime seoseid Sakala kõrgustikuga, võib Põhja-Sakala nimi kõne alla tulla. Volikogud on erinevaid nimesid põhjalikult kaalunud. Suure-Jaani nime osas nõustas ühinejaid kohanimenõukogu vallanimede rakkerühm, kes eelistas Suure-Jaani nime. Suure-Jaani on ajaloolistel ja geograafilistel põhjustel eelistatuim nimi valla nimeks (suur ja oluline kihelkond, ajalooliselt tähtsa linna nimi, paikkonna keskus). Põhja-Sakala on geograafiliselt raskesti määratletav kuna võib arvata, et Sakala on tegelikkuses

ajalooline kunstinimi, mõtteline maa-ala (muinasmaakonna täpne paiknemine ei ole tõendatud). Sakalat on peetud ka Viljandimaa sünonüümiks. Samas vastab Põhja-Sakala nimi ja seega ühinev vald üldpiirides Sakala kõrgustiku põhjaosale.

Eelnõu §-ga 2 määratakse uue haldusüksuse piir ning seatakse Maa-ametile ülesandeks korraldada uute piiride kandmine riigi maakatastri kaardile.

Eelnõu §-ga 3 muudetakse Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määrust nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ Viljandi maakonna linnade loetelust jäetakse välja sõna „Võhma“, valdade loetelusse lisatakse sõna „Põhja-Sakala“ ning jäetakse välja sõnad „Kõo“, „Kõpu“ ja „Suure-Jaani“.

Eelnõu §-ga 4 sätestatakse eelnõu määrusena ja selle §-de 1 ja 3 jõustumise tähtpäev. Vastavalt Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 10 lõikele 1 jõustub Vabariigi Valitsuse määrus haldusterritoriaalse korralduse muutmise kohta Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval, kuid §-d 1 ja 3, mille järgi moodustatakse Kõo, Kõpu, Suure-Jaani valla ja Võhma linna ühinemisel Põhja-Sakala vald ja sellest tulenevalt muudetakse haldusüksuste nimistut, jõustuvad ühinenud Põhja-Sakala Vallavolikogu valimistulemuste väljakuulutamise päeval.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole seotud Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Eelnõu määrusena vastuvõtmine omab sotsiaalset mõju, samuti mõju majandusele, elukeskkonnale, regionaalarengule ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Haldusreformi eesmärgiks on:

- a) võimekus pakkuda inimestele paremaid avalikke teenuseid (so teenuseosutamise potentsiaali kasv)
- b) tagada piirkondade konkurentsivõime kasv
- c) täita iseseisvalt neile seadusega pandud ülesandeid

Kõo valla, Kõpu valla, Suure-Jaani valla ja Võhma linna ühinemine täidab haldusreformi eesmärgi. Uues moodustuv omavalitsuses on suurem võimekus parema kvaliteediga ja mitmekesisemate teenuste osutamiseks, piirkondlikult tasakaalustatud arenguks ja kohalike kogukondade aktiivseks kaasamiseks valla arengusse.

Territoriaalne terviklikkus ning omavalitsuse konkurentsivõime suurendamine ja ühtlasema piirkondliku arengu tagamine

Kohaliku omavalitsuse territoriaalne terviklikkus on seotud selle keskustevõrgustikul põhineva arenguga ja tasakaalustatuma piirkondliku arengu tagamisega. Igapäevases tööalase pendelrändega on ühinemispirkond seotud Viljandi suunal, samuti toimub vallasisene igapäevaliikumine ühinevate omavalitsuste vahel.

Ajalooline põhjendatus

Viljandimaad on kutsutud ka Sakalamaaks, kuid muinaseesti maakonna Sakala levikuala piirid ei kattu tänase maakonna piiriga. Kaasaegne Viljandi maakond hõlmab ajaloolisest Viljandimaast vaid keskosa.

Pilistvere kihelkonna alad on tükeldatud kolme kaasaegse maakonna - Viljandimaa, Järvamaa ja Jõgevamaa - vahel. Kihelkonnakeskus koos lõunapoolse veerandiga aladest kuulub kaasaegsele Viljandimaale, moodustades Kõo valla. Kõo valla loodenurgas asub kihelkonna maadel ka Võhma linn. Suure-Jaani kihelkond kattub suures osas praeguse Suure-Jaani vallaga. Vald on kihelkonnast paaris paigas küll veidi suurem. Lõunaosas ulatub ta paari küla ulatuses Kõpu kihelkonna aladele. Sama kehtib valla idaosa kohta, mis hõlmab ka Paenasti mõisa ümbrust Kolga-Jaani kihelkonnas. Kõpu kihelkond paiknes tervikuna kaasaegse Viljandimaa aladel. Kihelkonna alade enamik viimase idaosas kattub Kõpu vallaga. Umbes kolmandik kihelkonna idapoolseid alasid Puiatu ümbruses kuulub Pärsti valda.

Ühinemise mõju elanike elutingimustele ja elanike ühtekuuluvustunne

Elanikele elutingimuste mõju hindamisel on oluline, et uus omavalitsus jälgib omavalitsuse territoriaalset sidusust ja eripärasid avalike teenuste kättesaamisel ning elanike suhtlemisel kohaliku omavalitsuse võimuorganite ja asutustega. Ühinevas omavalituses elanike töö ja teenuste tarbimine peaks jätkuma harjumuspärastes liikumissuundades. Uue valla juhtimises on vaja tagada juhtimise strateegilise võimekuse oluline suurendamine ja ametnike suurem spetsialiseerumine, mis laiendab pakutavate teenuste mitmekesisust ja suurendab teenuste osutamise kvaliteeti. Teisest küljest tuleb maandada territooriumi suurenemisest, samuti valla eri piirkondade mitmekesisusest ja huvide erisustest, tulenevaid ohte. Ühinemislepingus kokku lepitu elluviimisega tagatakse, et ühinevas vallas elanike elutingimused ei halvene.

Ühinevatel omavalitsustel ja nende elanikel on pikaajalised koostöökogemused Viljandimaa teiste omavalitsustega. Ühineva omavalitsuse vallavolikogu valitakse ühes valimisringkonnas ning volikogu koosseisu valitakse 21 liiget. Volikogu valimine ühes ringkonnas võimaldab vähendada kogukondlikel huvidel põhinevaid võimalikke konflikte. Uus vallavolikogu saab keskenduda ennekõike valla kui terviku arendamisele, kus olulisel kohal on piirkondade huvide tasakaalustamine. Ühinemislepingu kohaselt volikogu komisjonidesse kaasatakse kõikide piirkondade esindajad. Toetatakse külaliikumist ja kodanikuühenduste tegevust. Töötatakse välja uus külavanema statuut ja peetakse oluliseks külavanemate demokraatlikku valimist ning nende rolli tähtsustumist valla juhtimises ja suhtluses valla piirkondliku arengu esindajatena. Ühinemine ei halvenda elanike kokkukuuluvustunnet.

Ühinemise mõju avalike teenuste osutamise kvaliteedile ja haldussuutlikkusele

Kohalike omavalitsuste teenuste osutamise ja juhtimisvõimekus korreleerub tugevalt nende elanike arvuga omavalitsustes. Suurema elanike arvuga teenuspiirkonnas on suurem võimalus välja arendada kompetentsid, mida väikese teenuspiirkonnaga omavalitsuses ei ole võimalik teha.

Töötajate kompetentside konsolideerimine ja prima teenusvõimekuse ülekandmine on teenuste osutamise kvaliteedile positiivse mõjuga. Analüüsid kinnitavad, et suurema elanike arvuga omavalitsuses kasvab ametnike arv, mis võimaldab katta laiemat profiili kompetentse ning kui ka avaldub mastaabiefekt, siis kvalifitseeritud teenistuja suudab pakkuda teenuseid enamatele elanikele. Ühinemislepingus on kokkulepe, et ühinemise tulemusel ei suleta ühtegi valla hallatavat asutust, püütakse tõhustada nende omavahelist koostööd ja koordineeritust. Keskendutakse ennekõike asutuste juhtimise ja majandamise täiustamisele. See tagab nende

poolt osutatavate teenuste jätkumise vähemalt ühinemise eelses mahus ja kvaliteedis, samas kui elanikele tagatakse juurdepääs uutele teenustele, mida osutavad ühendvalla spetsialistid. Seega on põhjust arvata, et elanikele pakutakse ühinemise tulemusena mitmekesisemaid ja enam sihtrühmade vajadustele keskendunud teenuseid

Piirkondliku tasakaalustatud arengu ja avalike teenuste kodanikukeskseks ja -lähedaseks otsustusprotsesside tagamiseks ning teenuste osutamiseks luuakse piirkondlik teenuskeskuste süsteem, et tagada valdkondade asjatundlik ja majanduslikult tõhus juhtimine kohtadel.

Tallinna Ülikoolis koostatud analüüsid näitavad, et enam kui 5000 elanikuga valdades tekib enam kui kaks korda laiem administratsiooni kompetentside profiil kui väikestes valdades. Samuti kasvab oluliselt ametnike spetsialiseerumine (üle 5000 elanikuga KOVdes on enam kui 50% ametnikest spetsialiseeritud ühele kompetentsivaldkonnale), samas kui väikesemates valdades (kuni 5000 elanikku) katavad enam kui 50% teenistujatest 2-5 kompetentsivaldkonda.

Ühinemislepingus seatakse, et valla juhtimine kujundatakse mitmekihilise valitsemisena, kus väärtustatakse valla kesket strateegilist juhtimist ning avalike teenuste osutamise ja korraldamise läbiviimist võimalikult piirkondlikul tasandil. Seatakse eesmärgiks, et vallavalitsus kui ametiasutus kujundatakse põhimõttel, et poliitilised ja haldusfunktsioonid oleksid selgelt eristatud. Vallavalitsuse koosseisu kaasatakse üks esindaja igast ühinevast omavalitsusest.

Tervikuna ei ole ametnike/teenistujate arvu suurenemist kavandatud. Eesmärk on olemasolev töö ümber struktureerida nii, et tekiks rohkem spetsialiseeritust ja rohkem vastutust töö tulemuste eest. Probleemi nähakse vajaliku hariduse ja juhtimiskogemusega ametnike nappuses, sest töö uues omavalitsuses suurendab nõudmisi teenistujate kvalifikatsioonile.

Ühinemise peamine positiivne mõju avaldub administratiivses haldussuutlikkuse kasvus, strateegiliste juhtimistasandi moodustamises ning ametnike spetsialiseerumises. Olulisena nähakse kogukondade kasvavat rolli ühendvalla elu korraldamises. Sellest lähtuvalt arendatakse avalikku taristut ja toetatakse kodanikeühenduste võimekuse arendamist, sh kogukonnale vajalike teenuste osutamist.

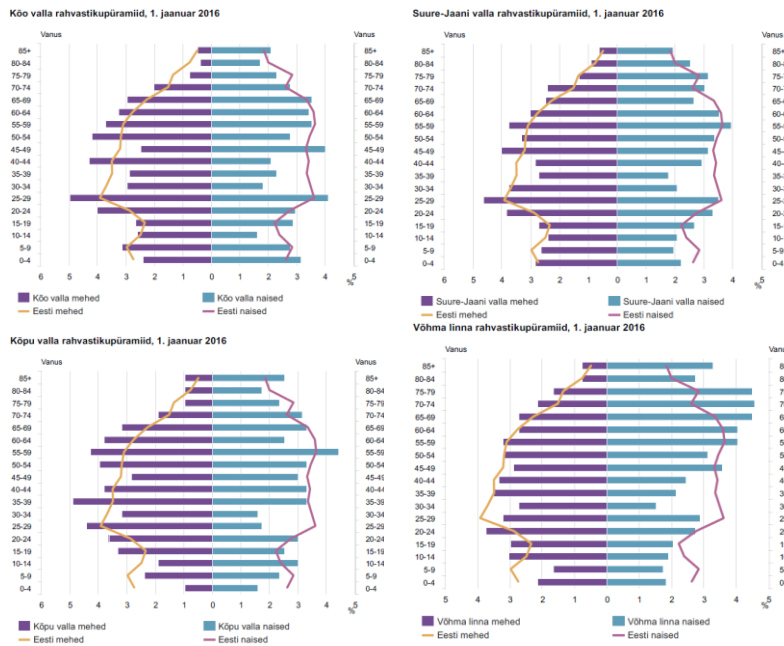
Ühinemise mõju demograafilisele situatsioonile

Ühinemispiirkonna elanike arvu dünaamikat viimastel aastatel iseloomustab tabel

KOV	2012	2013	2014	2015	2016
Kõo vald	1 027	1 026	1 020	1 009	1 047
Kõpu vald	715	702	679	665	633
Suure-Jaani vald	5 285	5 220	5 186	5 105	5 248
Võhma linn	1 337	1 324	1 282	1 285	1 314

Allikas: Statistikaamet, seisuga 01.01.

Ühinemispiirkonna elanike arv on püsinud suhteliselt stabiilsena, välja arvatud Kõpu vald, kus elanike arv on oluliselt vähenenud. Ühinevate omavalitsuste rahvastiku soo- ja vanusstruktuuri iseloomustavad rahvastikupüramiidid.

Prognoos näitab, et elanike arv edaspidi väheneb ja toimub rahvastiku vananemine. Selline trend toob kaasa maksumaksjate arvu vähenemise ja surve sotsiaalseenuste osutamise kasvule. Kuna suuremas omavalitsuses sihtrühmade arv kasvab, siis on võimalik saavutada teenuste osutamisel mastaabisäästu ja ametnikel võimalik oma töös spetsialiseeruda.

Rahvastikuprotsessid on konservatiivsed ja muutusi demograafilistes protsessides kohalikul tasandil esile kutsuda keeruline. Ühendamavalitsus saab paremini korraldada piirkonna mainekujundust ja kujundada meetmeid jätkusuutlikuks arenguks, näiteks aidata kaasa noorte piirkonda tagasirände.

Ühinemise mõju transpordi ja kommunikatsiooni korraldusele

Ühinemislepingus tuuakse välja, et viiakse läbi elanike liikumisvajaduste ja -võimaluste analüüs ja selle tulemuste põhjal kavandatakse ühistranspordi korraldamise muudatused. Vallasisese ühistranspordi korralduseks kasutatakse maakondlikku ühistransporti, valla ühistransporti, vallale kuuluvaid busse ja kommertsliine. Vallasisene ühistransport (sh õpilasliinid) ühildatakse maakondliku ühistranspordi korraldusega selliselt, et reisijaveoliinid ja sõidugraafikud vastavad vallaelanike, sh õpilaste veovajadustele. Õpilaste sõitude hüvitamist jätkatakse vähemalt seni kehtivate põhimõtete alusel. Õpilaste sõit ühistranspordiga kooli (huvikooli, huvialaringi) ja kodu vahel on tasuta. Samuti tagatakse bussiootepaviljonide remont ja vajadusel paigaldatakse uusi bussiootepaviljone

Ühinemise mõju ettevõtluskeskkonnale

Töörännet arvestades on ettevõtlus- ja tööturupoliitikates oluline jätkuvalt maakonnasisene koostöö. Valla tuleviku seisukohalt jääb tähtsaks, et töökohad oleksid elukohale võimalikult kättesaadavad, et oleks puhas looduskeskkond, mõistlikud elamis- ja töökeskkonna kulud. Töötajate väljaõppeks tehakse koostööd Töötukassaga. Toetatakse ettevõtlikkust ja paremate eelduste loomist tööhõive kasvuks. Vallavalitsuse poolt viiakse regulaarselt läbi ettevõtjate ümarlaudasid, et rakendada parimaid lahendusi ettevõtluskeskkonna arendamiseks ja valla elanike töövõimaluste mitmekesistamiseks. Kavas on koostada valla turismi kontseptsioon.

Ühinemisega on võimalik saavutada piirkonna parem turundamine ja avalikus sektoris võimekus olla ettevõtjatele parem partner piirkondlike arengueelduste kasutuselevõtmisel ja planeerimisprotsesside läbiviimisel.

Ühinemise mõju hariduslikule olukorrale

Ühinemislepingus on kokku lepitud, et lasteaiakohtade pakkumine korraldatakse kodule kõige lähedasema lasteaia põhisel. Vallas jäävad tegutsema kõik lasteaiad: Kirivere Kooli lasteaed Tähekild, Kõidama lasteaed Traksik, lasteaiarühmad Kõpu Põhikooli koosseisus, Olustvere lasteaed Piilu, Suure-Jaani lasteaed Sipsik, Suure-Jaani Kooli lasteaiarühmad Sürgaveres ja Tääksis, Vastemõisa lasteaed Päevalill ning Võhma lasteaed Mänguveski.

Üldhariduses tagatakse võimalikult kodulähedane I kooliaste, II ja III kooliaste mõistliku õpilaste arvu puhul ning gümnaasiumiharidus piirkonnas vastavalt laste olemasolule, haridusasutuste võrgu otstarbekusele ja riigi hariduse rahastamismudeli toimimisele. Suure-Jaanis gümnaasiumihariduse omandamise atraktiivsuse suurendamiseks täiendatakse õppesuundasid, ajakohastatakse õppekavasid ja tehakse taristusse täiendavaid investeeringuid.

Üldhariduskoole arendatakse uues vallas ühtse võrgustikuna ja tehakse koostööd haridusuuenduse, õpetajate koolituse, hariduslike tugiteenuste, huviringide jms valdkondades lähtuvalt õpilaste vajadustest. Vastavalt õpilaste vajadustele säilitatakse õpilaskodu.

Ühinemisega haridusasutuste võrk säilib ja jätkatakse õpikeskkonna parendamist. Tööd jätkavad kõik Avatud Noortekeskused, vaba aja keskused ja noortetoad.

Valla kui organisatsiooniliselt ühtse teenusepiirkonna toimimine

Ühineval omavalitsusel on suurem võimekus seista Põhja-Viljandimaa arengu eest. Ühinemine aitab kaasa piirkonna tasakaalustatud ja terviklikule arendustegevusele ning tagab ühtse juhtimise, mille läbi luuakse eeldused piirkonna jätkusuutlikule mudelile ning kasvavale konkurentsivõimele.

Eelnõu ei oma olulist mõju keskkonnale, riigiasutuste korraldusele, riigi julgeolekule ega välissuhetele.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamiseks teostavad ühinevad kohaliku omavalitsuse üksused vähemalt järgmisi tegevusi:

- 1) valla põhimääruse ja vallavalitsuse hallatavate asutuste põhimääruste kinnitamine;
- 2) arengukava kinnitamine;
- 3) üldplaneeringu koostamine;
- 4) eelarvestrateegia ja eelarve koostamine ja kinnitamine;
- 5) muude õigusaktide ajakohastamine;
- 6) ametiasutuste reorganiseerimine jne.

Eelnõu määрусena vastuvõtmine võib tuua kaasa kulusid kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvetele tööjõukulude osas (eelpoolnimetatud tegevuste teostamiseks, hüvitised võimalike koondamiste puhul), mis on võimalik katta haldusreformi seaduse § 20–23 sätestatud tingimustel ja korras riigieelarvest eraldatavast ühinemistoetusest.

Eelnõu määrusena vastuvõtmine toob kaasa kulud riigieelarvele. Haldusreformi seaduse § 21 lõike 4 alusel makstakse ühinemise järgselt vähemalt 5000 elanikuga omavalitsustele ühinemistoetust kahekordses määras (100 eurot elaniku kohta). Ühinemistoetuse arvutamisel võetakse aluseks elanike arv rahvastikuregistri andmetel 2017. aasta 1. jaanuari seisuga. Ühinemistoetust arvutatakse iga ühinenud omavalitsusüksuse kohta eraldi ning see ei või olla väiksem kui 300 000 eurot ja suurem kui 800 000 eurot iga ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuse kohta.

Rahvastikuregistri andmetel elab 1. jaanuari 2017. a seisuga Kõo vallas 1045 inimest, Kõpu vallas 623 inimest, Suure-Jaani vallas 5306 inimest ja Võhma linnas 1332 inimest, kokku 8306 inimest. Lahemaa valla moodustumisel on riigieelarvest eraldatava ühinemistoetuse summaks **1 430 600** (300 000 + 300 000 + 530 600 + 300 000) eurot.

Ühinemistoetus eraldatakse arvestades haldusreformi seaduse § 22 kehtestatud ühinemistoetuse maksmise korda. Ühinemise tulemusena moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse ühinemistoetuse suuruse kinnitab Vabariigi Valitsus korraldusega.

Valla- või linnavalitsus peab ühinemistoetuse saamiseks esitama ühe kuu jooksul pärast ühinemise käigus moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimiste tulemuste väljakuulutamist Rahandusministeeriumile ühinemistoetuse eraldamise taotluse, milles selgitab ühinemistoetuse kasutamise vastavust kohaliku omavalitsuse üksuste ühinemise soodustamise seaduse § 6 lõikele 2.

6. Määruse jõustumine

Eelnõu on kavandatud jõustuma Riigi Teatajas avaldamisele järgneval päeval, välja arvatud eelnõu §-d 1 ja 3. Nimetatud sätted jõustuvad kohaliku omavalitsuse volikogus valimistulemuste väljakuulutamise päeval.

Eelnõu jõustumise tähtajad on sätestatud Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 10 lõikes 1.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu ei saadeta eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastusringile, kuna see ei puuduta otseselt teiste ministeeriumite valitsemisala. Samuti ei saadeta seda kooskõlastamiseks üleriigilistele kohaliku omavalitsuse üksuste liitudele, kuna tegemist on omavalitsuste omaalgatusliku ühinemise otsustamisega, mille puhul ei ole vajadust teiste ühinemisega mitteseotud omavalitsuste arvamust küsida.